

VM065:00/2012 Hallituksen esitysluonnos kuntalaista

Lausunto valtiovarainministeriölle

Helsingin maistraatti rajoittuu lausunnossaan käsittelemään äänioikeutta kuntavaaleissa, äänestys-oikeutta kunnallisessa kansanäänestyksessä sekä kuntavaalien ajankohdan muuttamista ja esittää kuntalakiluonnoksesta seuraavaa:

Äänioikeutta kuntavaaleissa esitetään laajennettavaksi siten, että äänioikeus kuntavaaleissa olisi myös Euroopan unionin tai Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevilla henkilöillä ja heidän perheenjäsenillään, vaikka heillä ei lähtökohtaisesti olekaan kotikuntain mukaista kotikuntaa Suomessa.

Euroopan unionin ja Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevat ja heidän perheenjäsenensä, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa, saisivat äänioikeutta vastaavilla edellytyksillä äänestys-oikeuden asuinkunnassaan toimitettavassa kansanäänestyksessä.

Muutoksen tavoitteena on parantaa kansainvälisten järjestöjen palveluksessa olevien ja heidän perheenjäsentensä mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa itseään ja lähiympäristöään koskevaan päätöksentekoon asuinkunnassaan. Uudistuksen eräänä tavoitteena on myös lisätä alle 18-vuotiaiden suoran osallistumisen keinoja alentamalla kansanäänestys- ja kansalaisaloite-oikeuden ikäraja 15-vuotiaisiin. Kunnallisen kansanäänestysaloitteen ikäraja esitetään alennettavaksi siten, että aloitteen voisi tehdä 15 vuotta täyttänyt kunnan asukas sekä henkilö, jolla on äänestys-oikeus. Esityksellä arvioidaan olevan vaikutusta myös kansainvälisten organisaatioiden palveluksessa Suomessa olevien viihtyvyyteen, kun he ja heidän 18 vuotta täyttäneet perheenjäsenensä voisivat kansanäänestysaloite-oikeuden ja äänestys-oikeuden avulla saada mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa kuntansa asioihin.

Helsingin maistraatti pitää perusteltuna ehdotettua muutosta, jossa äänioikeus kuntavaaleissa ja äänestys-oikeus kunnallisessa kansanäänestyksessä laajennettaisiin myös Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa oleville henkilöille ja heidän perheenjäsenilleen, vaikka heillä ei olisi kotikuntaa Suomessa. Vuoden 2014 alusta tuli voimaan vaalilain (714/1998) muutos, jonka myötä Euroopan unionin sekä muiden kansainvälisten järjestöjen palveluksessa olevat ja näiden perheenjäsenet saivat oikeuden äänestää Suomessa järjestettävissä Euroopan unionin parlamenttivaaleissa.

Kysymys Suomessa asuvan osallistumisoikeuksista ja vaikutusmahdollisuuksista oli aiemmin noussut esille liittyen mm. EU:n kemikaaliviraston työntekijöihin, joilla ei lähtökohtaisesti ole Suomessa kotikuntaa. Suomen europarlamenttivaaleissa 25.5.2014 äänioikeuden saivat ne Suomessa asuvat muun Euroopan unionin jäsenvaltion kuin Suomen kansalaiset, jotka työskentelevät Euroopan unionin tai kansainvälisten

järjestöjen palveluksessa, mutta joilla ei ole väestötietojärjestelmään merkittyä kotikuntaa Suomessa. Äänioikeuden saivat myös heidän Suomessa asuvat perheenjäsenensä, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa, mikäli perheenjäsenellä on muun Euroopan unionin jäsenvaltion kuin Suomen kansalaisuus. Äänioikeuden edellytyksenä on, että henkilön tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään, henkilö viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta, hän on ilmoittautunut säädetyssä ajassa äänioikeusrekisteriin Suomessa eikä ollut menettänyt äänioikeuttaan kotivaltiossaan.

Kuntavaalien uusi äänestäjäryhmä koostuu vailla kotikuntaa olevista äänioikeutetuista. Kukin tähän ryhmään kuuluva äänestäjä joudutaan lisäämään erikseen ääni- tai äänestysoikeusrekisteriin. Kotikunnan sijasta äänioikeusrekisteriin merkittäisiin äänioikeuskunta, toisin sanoen se kunta, jossa henkilön maistraatille ilmoittama asunto sijaitsee. Lainmuutoksesta aiheutuva äänioikeusrekisterin ylläpitotehtävien työ määrä riippuu siitä, kuinka monet uudet äänioikeutetut ilmoittautuvat äänestämään. Myös järjestettävien kansanäänestysten määrä vaikuttaa. Uudistus koskee kuitenkin melko pientä henkilömäärää, ja vain muutamaa maistraattia, käytännössä lähinnä Helsingin maistraattia, Länsi-Uudenmaan maistraattia ja Itä-Uudenmaan maistraattia riippuen siitä, missä kunnassa henkilön tosiasiallinen asuinpaikka pääkaupunkiseudulla on. Maistraatin käsityksen mukaan uudistuksesta aiheutuva työ määrä Helsingin maistraatille ei henkilöstövaikutuksiltaan ole niin merkittävä, että sen johdosta olisi tarpeen ryhtyä erityisiin toimenpiteisiin resurssien turvaamiseksi.

Kuntalain uudistuksella voidaan arvioida parannettavan Suomessa asuvien Euroopan unionin kemikaaliviraston työntekijöiden ja kansainvälisten järjestöjen palveluksessa olevien sekä heidän perheenjäsentensä mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa oman asuinkuntansa asioihin ja Suomen kuntavaaleja ja äänioikeutta koskevan sääntelyn vastaavuutta Euroopan unionin säännöksiin. On mahdollista, että edellä mainituilla henkilöillä ei ole äänioikeutta paikallisvaaleissa missään jäsenvaltiossa. Euroopan unionin ja muiden kansainvälisten järjestöjen työntekijät asuvat Suomessa ja heillä voidaan katsoa olevan tarve vaikuttaa asuinkuntansa asioihin, sillä pääsääntöisesti he tosiasiaassa asuvat monia vuosia Suomessa, vaikka heille ei lähtökohtaisesti olekaan väestötietojärjestelmään merkittyä kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa.

Vaalilain 18 §:ssä säädetään äänioikeusrekisterin perustamisesta ja tiedoista. Vaalilain 18 §:n 3 momentin säännöstä tulisi muuttaa koskemaan myös kuntavaalien osalta Euroopan unionin tai Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevia henkilöitä ja heidän perheenjäseniään, joille kotikunnan sijasta äänioikeusrekisteriin merkittäisiin äänioikeuskunta. Äänioikeuskunta olisi se kunta, jossa kotikuntaa vailla olevan henkilön maistraatille ilmoittama asunto sijaitsee. Henkilön tiedot tulisi olla rekisteröity väestötietojärjestelmään ja hänen tulisi riittävän ajoissa kirjallisesti ilmoittaa haluavansa käyttää äänioikeuttaan kuntavaaleissa. Maistraatti tarkastaa äänioikeuden edellytykset väestötietojärjestelmästä ja ulkoasiainministeriön myöntämästä diplomaattikortista.

Kunnallisvaalien nimi ehdotetaan muutettavaksi kuntavaaleiksi, mikä nimitys on käytännössä jo vakiintunut. Lisäksi ehdotetaan muutosta vaalien ajankohtaan, mistä toimittamisajankohdasta säädettäisiin nykyiseen tapaan vaalilaissa.

Vaalilain 144 §:ssä kunnallisvaalien vaalipäiväksi on säädetty lokakuun neljäs sunnuntai ja 107 §:ssä eduskuntavaalien vaalipäiväksi huhtikuun kolmas sunnuntai. Ehdotus kuntavaalien ajankohdan muuttamisesta keväälle, huhtikuuhun, edellyttää vaalilain muuttamista, samoin äänioikeutta koskevat muutokset edellyttävät vaalilain 18 §:n täydentämistä. Maistraatti kannattaa ehdotusta kuntavaalien ajankohdan muuttamisesta huhtikuulle. Muuttojen määrä on vuosittain runsainta syksyn alussa, siksi maistraattien kannalta kevät on syksyä parempi ajankohta kuntavaaleille.

Vaalilain 8 §:ssä on äänestysalueita koskeva säännös. Lain 8 § 2 momentin mukaan kunnan on ilmoitettava äänestysaluejaon muuttamista koskevasta valtuuston päätöksestä huhtikuun loppuun mennessä maistraatille, mikäli muutetun äänestysaluejaon halutaan olevan voimassa saman vuoden lokakuun kunnallisvaaleissa. Äänestysaluejako rekisteröidään väestötietojärjestelmässä jokaiselle yksittäiselle rakennukselle. Näin ollen vaalien ajankohdan muuttuminen kevääseen edellyttää vaalilain 8 §:n 2 momentin muuttamista. Maistraatin tulee saada riittävän hyvissä ajoin tietää äänestysaluejaosta.

Kansanäänestys- ja kansalaisaloiteoikeuden ikärajan alentaminen 15 vuoteen laajentaisi nuorten osallistumismahdollisuuksia, mitä maistraatti pitää kannatettavana.

Maistraatti pitää ääni- ja äänestys-oikeusuudistusta tärkeänä erityisesti siksi, että tällä uudistuksella turvataan Euroopan unionin perusoikeuskirjan viidennen luvun 40 artiklassa määritelty unionin kansalaisten äänioikeus kunnallisvaaleissa.

Rekisteripäällikkö

Tuovi Kontio